

MINIMALNI STANDARDI ZAŠTITE DJECE U KRIZNIM SITUACIJAMA

Smjernice za rad organizacijama
civilnog društva

Martina Tomić Latinac

PLAN

Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost udruge Roditelji u akciji.
Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.
Projekt je sufinancirao Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

MINIMALNI STANDARDI ZAŠTITE DJECE U KRIZNIM SITUACIJAMA

Smjernice za rad organizacijama
civilnog društva

Martina Tomić Latinac

IMPRESUM

NAZIV:

Minimalni standardi zaštite djece u kriznim situacijama
– smjernice za rad organizacijama civilnog društva

AUTORICA:

Martina Tomić Latinac

IZDAVAČICA:

Roditelji u akciji – Roda
Žerjavićeva 10, Zagreb
T: 01 61 77 500
www..roda.hr

GODINA IZDANJA:

2023.

GRAFIČKA PRIPREMA:

ACT PRINTLAB d.o.o., Čakovec

ISBN:

ISBN 978-953-8131-47-9

Publikacija je izrađena u okviru
projekta PLAN B - Civilno društvo
otporno na krizne situacije.

NOSITELJICA PROJEKTA:

Roditelji u akciji (Roda)

PARTNERI:

Proni centar za socijalno podučavanje (Osijek), Centar
za ranu intervenciju u djetinjstvu MURID (Čakovec) i
Centar za nestalu i zlostavljenu djecu (Osijek).

NAZIV POZIVA:

Jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva za odgovaranje na potrebe
lokalne zajednice. Broj ugovora: UP.04.2.1.11.0037. Projekt je sufinancirala
Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Projekt je sufinancirao Ured za
udruge Vlade RH. Za više informacija o EU fondovima posjetite:
www.strukturnifondovi.hr www.esf.hr

Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost udruge Roditelji u akciji.

SADRŽAJ

1. Predgovor	4
2. Uvod: Zašto je zaštita djece u kriznim situacijama važna?	5
3. Pravni okvir	6
4. Ključni principi rada u kriznim situacijama	6
5. Pregled međunarodnih minimalnih standarda i smjernica za zaštitu djece	9
5.1. Koordinacija	9
5.2. Ljudski resursi	10
5.3. Komunikacija, zagovaranje i mediji	11
5.4. Upravljanje informacijama	11
5.5. Upravljanje slučajem	12
5.6. Praćenje zaštite djece i procjena potreba	12
5.7. Opasnosti i ozljede	13
5.8. Fizičko nasilje i štetne prakse	13
5.9. Rodno uvjetovano i seksualno nasilje, zlostavljanje i iskorištavanje	13
5.10. Mentalno zdravlje i psihosocijalna podrška	15
5.11. Djeca/adolescenti i oružani sukobi	16
5.12. Dječji rad	17
5.13. Djeca bez pratnje	17
5.14. Sprječavanje trgovine ljudima	18
5.15. Pravosuđe prilagođeno djeci	18
5.16. Sigurna mjesta za djecu, adolescente i žene	19
5.17. Obrazovanje i zaštita djece	19
5.18. Zdravlje i zaštita djece	19
5.19. Prehrana i zaštita djece	20
5.20. Voda, sanitacija i higijena i zaštita djece	20
5.21. Sklonište/smještaj i zaštita djece	20
5.22. Distribucija humanitarne pomoći i zaštita djece	21
6. Za one koji žele znati više – pregled dostupnih dokumenata i online edukacija	21
7. Popis korištene literature	23

1. PREDGOVOR

Dokument koji čitate izraz je predanosti osiguranju sigurnosti, dobrobiti i zaštite najranjivijeg dijela našeg društva – naše djece. Krizne situacije, bilo da su prirodne katastrofe, oružani sukobi, pandemije ili druge izvanredne okolnosti, donose sa sobom velike rizike za sve nas. Međutim, oni najviše pogođeni ovim događajima su djeca. Tijekom i nakon takvih izvanrednih situacija, ugrožena je njihova emocionalna dobrobit, sigurnost, obrazovanje i opće zdravlje.

Ovaj dokument je konkretan korak prema osiguranju da sva djeca, bez obzira na okolnosti u kojima se nalaze, bez obzira na njihove razlike, dobiju odgovarajuću zaštitu i podršku. On naglašava specifične potrebe djece tijekom izvanrednih situacija i upozorava nas na posebne rizike u kojima se neke grupe djece mogu naći.

Osim što postavlja standarde za zaštitu djece, ovaj dokument je i podsjetnik i praktični vodič svim dionicima u kriznim situacijama – vladi, humanitarnim organizacijama, organizacijama civilnog društva, stručnjacima, volonterima i roditeljima, svima uključenima u odgovore na krize.

Ovi standardi će nam pomoći da djelujemo brže, učinkovitije i sa saznanjem o specifičnim potrebama djece, on će nam pomoći da smanjimo rizike, ublažimo posljedice i osiguramo da naša djeca odrastaju u sigurnijem i stabilnijem okruženju i onda kad se nađemo u neočekivanim, stresnim ili tragičnim okolnostima.

U svjetlu sve učestalijih kriznih situacija, ovaj dokument je poziv na akciju, poziv na zajedničko, stručno i koordinirano djelovanje i apel našoj moralnoj odgovornosti.

Roditelji u akciji

2. UVOD: ZAŠTO JE ZAŠTITA DJECE U KRIZNIM SITUACIJAMA VAŽNA?

Zaštita djece u kriznim situacijama je termin koji označava prevenciju i odgovor na nasilje, zlostavljanje, zanemarivanje i iskorištavanje djece u kriznim situacijama koje iziskuju humanitarnu i izvanrednu intervenciju različitih dionika. U širem kontekstu, zaštita djece obuhvaća širok spektar usluga i programa koje pružaju različiti sustavi, uključujući sustav socijalne skrbi, policije, zdravstva, odgoja i obrazovanja, itd. Učinkovita zaštita djece oslanja se na postojeće kapacitete i stručnjake zaposlenih u ovim sustavima i prije početka neke krize. Nažalost, nerijetko i prije pojave krizne situacije, sustavi nemaju odgovarajuće kapacitete zbog nedovoljnog broja educiranih i kompetentnih stručnjaka ili nedovoljno razvijenih i dostupnih usluga. Ovisno o vrsti krizne situacije koja je nastupila, izvjesno je da će sustavi i stručnjaci biti dodatno opterećeni – jer su javne ustanove srušene ili su prestale raditi, jer je velik broj stručnjaka iselio s pogođenog područja, jer postoji značajan priljev izbjeglica i postojeći sustav nema dostatne kapacitete kako bi odgovorio na sve potrebe stanovništva itd.

Djeca imaju urođenu želja za igrom, istraživanjem i učenjem. Ovo su važni dijelovi zdravog razvoja i odrastanja. Tijekom krizne situacije ili neposredno nakon – za djecu je važan što brži povratak 'normalnosti'. Igra i učenje su važni u djetetovom opravku. Tijekom krizne situacije uobičajeni sustavi zaduženi za brigu i skrb o djeci mogu biti narušeni ili prestati s radom, a nerijetko okruženje u kojem je dijete do tada boravilo, biti u potpunosti izmijenjeno. Zgrade i kuće mogu biti srušene, a djeca preseljena u novo okruženje. Tako krizne situacije mogu pogoršati postojeće rizike, ali i stvoriti nove te smanjiti kapacitete za pomoć djeci (na razini obitelji i sustava).

Stoga je od posebne važnosti raditi na jačanju sustava odgovornih za zaštitu djece i otpornosti sustava od negativnog utjecaja nekog kriznog događaja ili humanitarne katastrofe, ali i osigurati podršku obiteljima i roditeljima/skrbnicima. Pravovremena podrška djeci i obiteljima tijekom humanitarnih kriza, briga o njihovom fizičkom i emocionalnom zdravlju i dobrobiti djece, obitelji i šire zajednice postaje prioritet i spašava živote.

Zaštita djece u kriznim situacijama predstavlja specifične i konkretne aktivnosti koje provode različiti akteri na međunarodnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini. U odgovor je uvijek uključena vlada i resorna ministarstva, javne ustanove i pružatelji usluga, a posebnu ulogu imaju i organizacije civilnog društva, uključujući i međunarodne organizacije i UN-ove agencije. U aktivnosti su uključeni i drugi akteri koji se nužno ne bave zaštitom djecom, ali provode aktivnosti koje nastoje spriječiti i odgovoriti na nasilje, zlostavljanje, zanemarivanje ili iskorištavanje djece u kriznoj situaciji ili odgovoriti na neke druge osnovne potrebe djece, bilo kroz postojeće sustave i usluge, ili kroz nove integrirane programe.

Dionici koji sudjeluju u odgovoru na kriznu situaciju dužni su procijeniti dobrobiti i najbolji interes djeteta, a posebnu pažnju je potrebno usmjeriti na djecu i mlade:

- koji su bez pratnje i razdvojena od roditelja/skrbnika;
- imaju teškoće u razvoju;
- koji su u bračnom ili izvanbračnom odnosu ili su i sama roditelji;
- koji su preživjeli seksualno nasilje i/ili zlostavljanje;
- koji žive na ulici i bez odgovarajuće roditeljske skrbi;
- koji su sudjelovali u oružanim sukobima ili su povezani s oružanim skupinama;
- imaju drugačiju seksualnu orijentaciju ili rodni identitet; i
- djecu niže kronološke dobi i dojenčad.

3. PRAVNI OKVIR

U Republici Hrvatskoj Zakon o sustavu civilne zaštite¹ uređuje sustav i djelovanje civilne zaštite; prava i obveze tijela državne uprave, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnih i fizičkih osoba. Spomenutim Zakonom, regulirano je i osnivanje kriznog stožera državnih tijela za obavljanje poslova iz njihova djelokruga sukladno posebnim propisima, a koji se mogu aktivirati za potrebe djelovanja u velikoj nesreći i katastrofi. Također, posebna je uloga dana Hrvatskom Crvenom križu i Hrvatskoj gorskoj službi spašavanja koji predstavljaju važnu operativnu snagu civilne zaštite u kriznim situacijama te izvršavaju obveze u sustavu civilne zaštite sukladno posebnim propisima kojima je uređeno njihovo djelovanje u kriznim situacijama. Prema članku 31. Zakona o sustavu civilne zaštite, udruge koje nemaju javne ovlasti, ali su od interesa zbog svojih specifičnih djelatnosti, svojim sposobnostima mogu nadopuniti sposobnosti temeljnih operativnih snaga te se uključiti u provedbu određenih mjera i aktivnosti.

Nadalje, niz drugih zakona i propisa regulira djelovanje u kriznim situacijama, a Vlada može dodatnim odlukama i izvanrednim mjerama regulirati postupanje u kriznim situacijama, kao što smo svjedočili tijekom pandemije virusa COVID-19, izbjegličko-migrantske krize, potresa u Sisačko-moslavačkoj županiji, itd. Pritom je važno, unatoč posebnim mjerama, osigurati institucionalnu zaštitu ljudskih i dječjih prava. Pučka pravobraniteljica, Tena Šimonović Einwalter ističe² važnost sveobuhvatnog i čvrstog zakonodavnog okvira kojim se štite sva temeljna prava građana i suzbija diskriminacija u svim područjima u izvanrednim humanitarnim situacijama. U tu svrhu, nužno je postojanje snažnih i neovisnih tijela s dostatnim resursima i ovlastima za praćenje poštivanja ljudskih prava, uključujući i dostatno financiranje ne samo javnih institucija, nego i organizacija civilnog društva koje se bave zaštitom temeljnih prava i jednakosti.

4. KLJUČNI PRINCIPI RADA U KRIZNIM SITUACIJAMA

Mnoge organizacije civilnog društva u svom statutu imaju navedena ključna načela koja opisuju principe i vrijednosti koje su organizaciji posebno važne i koje nastoje integrirati u svoj svakodnevni rad. U kriznim situacijama, pridržavanje osnovnih humanitarnih načela je od posebne važnosti. Ako udruga u svom statutu i relevantnim dokumentima nema spomenuta humanitarna načela, može razmotriti integraciju sljedećih humanitarnih načela u vlastiti statut i politike:

HUMANOST:

Ljudska patnja se mora zaustaviti. Svrha humanitarnog djelovanja je spasiti živote, zaštititi zdravlje i osigurati poštovanje za ljudska bića. Bez diskriminacije, svakoj djevojčici ili dječaku, muškarcu ili ženi, pružiti pomoć, štiti život i zdravlje te osigurati poštovanje svake osobe.

¹ Zakon o sustavu socijalne zaštite (izvor: <https://www.zakon.hr/z/809/Zakon-o-sustavu-civilne-za%C5%A1tite>), zadnji pristup 24. 9. 2023.

² Izlaganje u okviru konferencije o institucionalnoj zaštiti temeljnih prava u kriznim razdobljima, organizirane u sklopu švedskog predsjedanja Vijećem Europske unije u suradnji s Agencijom Europske unije za temeljna prava, Lund, 21.-22. 4. 2023.

NEPRISTRANOST:

Dijeliti pomoć na temelju potreba i bez diskriminacije na temelju nacionalnosti, etničke pripadnosti, rase, spola, jezika, invaliditeta, religijskog uvjerenja, klase, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, političkih ili drugih mišljenja.

NEUTRALNOST:

Suzdržati se od uključivanja u političke, rasne, vjerske ili ideološke rasprave i ne zauzimati strane u neprijateljstvima.

NEOVISNOST:

Humanitarno djelovanje mora biti autonomno od političkih, ekonomskih, vojnih i drugih politika i ciljeva.

Odbor za prava djeteta UN-a identificirao je četiri opća načela na kojima se temelje sva prava sadržana u Konvenciji o pravima djeteta (1989.):

1. **Načelo nediskriminacije** prema kojemu djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju "neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom podrijetlu, vlasništvu, teškoćama u razvoju, rođenju ili drugom statusu djeteta, njegovih roditelja ili zakonskih skrbnika".
2. Djeca imaju **pravo na život** i razvoj u svim vidovima života, uključivši tjelesni, emotivni, psihosocijalni, kognitivni, društveni i kulturni.
3. Pri donošenju svih odluka ili izvršenju postupaka koji utječu na dijete, ili na djecu kao skupinu, **najvažnija** mora biti dobrobit djeteta. To se odnosi kako na odluke koje donose vladina, upravna ili zakonodavna tijela, tako i na odluke koje donosi obitelj.
4. Djeci se mora omogućiti da **aktivno sudjeluju** u rješavanju svih pitanja koja utječu na njihov život i dopustiti im slobodu izražavanja mišljenja. Ona imaju pravo izreći svoja gledišta koja se moraju ozbiljno uzeti u obzir.

Imajući u vidu gore navedena ključna humanitarna načela i načela koja proizlaze iz Konvencije o pravima djeteta, Globalna alijansa za zaštitu djece je usvojila sljedećih 10 načela u svojim minimalnim standardima za zaštitu djece (prilagođeno³):

Načelo 1: Opstanak i razvoj

Stimulacija i privrženost koji se javljaju u predvidljivim i brižnim odnosima ključni su za sve aspekte razvoja djeteta. Humanitarni akteri moraju imati u vidu učinke krizne situacije na (a) ostvarivanje prava djeteta na život i (b) fizički, psihološki, emocionalni, društveni i duhovni razvoj djece. Djecu je potrebno podržati u korištenju vlastitih snaga i otpornosti kako bi maksimalno povećali svoje prilike za preživljavanje i razvoj u humanitarnim krizama.

Načelo 2: Nediskriminacija i inkluzija

Od države se prema međunarodnom pravu traži da poštuje dječja prava i osigura da sva djeca mogu ostvariti svoja prava bez diskriminacije. To uključuje zabranu svih oblika diskriminacije, poduzimanje proaktivnih mjera kako bi se svakom djetetu osigurale jednake mogućnosti. Djeca ne smiju biti diskriminirana na temelju spola, seksualne orijentacije, dobi, invaliditeta, nacionalnosti, useljeničkog statusa ili bilo kojeg drugog razloga. Humanitarni djelatnici moraju biti svjesni vlastitih vrijednosti, uvjerenja i nesvjesnih predrasuda o djetinjstvu i ulogama djeteta i obitelji. To će pomoći humanitarnim radnicima da izbjegnju nametanje svojih uvjerenja i nesvjesnih predrasuda djeci na načine koji djeci uskraćuju njihova prava.

³ Prilagođeno prema: Child Protection Minimum Standards, str. 39 - 47 (izvor: <https://alliancecpha.org/en/cpms-child-protection-minimum-standards>), zadnji pristup: 21. 9. 2023.

Načelo 3: Dječja participacija

Nužno je djeci osigurati vrijeme i prostor za smisleno sudjelovanje u svim odlukama koje utječu na djecu u skladu s njihovim razvojnim sposobnostima i neovisnošću. Participacija djeci omogućuje razmišljanje o mogućnosti pozitivne promjene. Dodatno, preuzimanje odgovornosti i donošenje odluka pomaže djeci razviti osjećaj pripadnosti i pravde. Odrasle osobe trebaju podržati i olakšati razvojno primjereno sudjelovanje djece, podijeliti moć donošenja odluka s djecom, biti osjetljive na to kako sudjelovanje djece može promijeniti uloge i/ili ravnotežu moći u obitelji ili zajednici. Prilikom omogućavanja sudjelovanja djeteta, uvijek se moramo voditi načelima najboljeg interesa djeteta i nečinjenja štete. U kriznim situacijama, nerijetko su nam potrebne dodatne informacije, ponekad i od djece same. Postoji razlika između traženja od djece informacija koje su potrebne humanitarnim akterima i podržavanja prava djece u sudjelovanju u procesima ili odlukama koje utječu na njihove živote. Uvijek ispitajte motive, pristupe i potencijalne rizike kada su uključena djeca. Sudjelovanje uvijek treba biti dobrovoljno i uz informirani pristanak djece i njihovih roditelja/skrbnika.

Načelo 4: Najbolji interes djeteta

U svim postupcima i aktivnostima trebamo biti vođeni najboljim interesom djeteta. Načelo najboljeg interesa primjenjuje se na svu djecu bez diskriminacije, bilo da su državljani, tražitelji azila, izbjeglice, interno raseljeni, migranti ili osobe bez državljanstva. Primjenjuje se u svim kontekstima, uključujući krizne situacije. Načelo se također primjenjuje bilo da su djeca sa svojim roditeljima/skrbnicima ili su bez pratnje ili odvojena. Bez obzira na mehanizam i gdje god je to moguće, djeca bi trebala biti aktivni sudionici u definiranju svojih najboljih interesa, što podrazumijeva: pružanje informacija djetetu, poticanje djeteta da izrazi svoje brige i davanje važnosti stajalištu djeteta prilikom donošenja odluke.

Načelo 5: Povećati sigurnost, dostojanstvo i prava ljudi te izbjeći njihovo izlaganje daljnjoj šteti

Humanitarna pomoć mora se pružati na načine koji smanjuju rizike s kojima se ljudi mogu suočiti i omogućiti im da dostojanstveno zadovoljavaju svoje potrebe. Loše planiranje i provedba mogu dovesti do nenamjernih, negativnih rizika kao što su razdvajanje obitelji, iskorištavanje, nasilje, vrbovanje djeteta, itd. Učinkovito djelovanje u kriznoj situaciji zahtijeva razumijevanje rizika zaštite djece u bilo kojem kontekstu, što se može osigurati kroz kontinuiranu i participativnu analizu, poznavanjem očekivanih ponašanja i društvenih normi, planiranje intervencija (mjesto, vrijeme, prijevoz, sanitarni uvjeti) kako bi bili kontekstualno prikladni i kako bi se osigurala pristupačnost i inkluzivnost. Pomoć treba pružati u okruženju koje dodatno ne izlaže ljude fizičkim opasnostima, nasilju i zlostavljanju. Ograničavanje intervencija na određene kategorije djece ili obitelji može potaknuti dodatne rizike poput razdvajanja ili novačenja/vrbovanja. Također, potrebno je uspostaviti i slijediti protokole zaštite, uključujući protokole zaštite djece, koji imaju dostupne postupke i mehanizme za prijavu i rješavanje prijave u slučaju kršenja prava djeteta.

Načelo 6: Osigurati pristup nepristranoj pomoći prema potrebi i bez diskriminacije

Humanitarna pomoć treba biti pružena u skladu s potrebama i bez diskriminacije. Ključno je identificirati i riješiti prepreke koje sprječavaju djecu koja su izbjeglice, migranti ili osobe bez državljanstva u pristupu osnovnim uslugama pružanjem prijevoda ili kulturnih medijatora, uklanjanjem ili smanjenjem troškova i osvješćivanjem djece i njihovih roditelja/skrbnika o tome koje su usluge dostupne i gdje.

Načelo 7: Pomoći ljudima u oporavku od fizičkih i psihičkih učinaka prijetnje ili stvarnog nasilja, prisile ili namjernog uskraćivanja pomoći

Ovo načelo uključuje poduzimanje svih razumnih koraka kako bi se osiguralo da pogođeno stanovništvo ne bude podvrgnuto daljnjem nasilju, prisili ili uskraćivanju svojih prava uslijed kršenja zakona.

Načelo 8: Pomoći ljudima u traženju i ostvarivanju prava

Djeca su nositelji prava. Radnje koje podupiru djecu u traženju svojih prava i pristupu pravnim lijekovima iz državnih ili drugih izvora mogu uključivati: pružanje informacija, pomoć s dokumentacijom, pravnu pomoć i sl. Udruge također mogu imati važnu ulogu u pružanju podrške roditeljima i skrbnicima kako bi tražili prava u ime njihove djece. Važno je podržati djecu kako bi postali informirani i angažirani građani.

Načelo 9: Jačati sustave zaštite djece

Djeca su rijetko izložena samo jednom riziku. Ranjivost na jedan rizik može učiniti dijete ranjivijim na druge. U kriznoj situaciji - ljudi, procesi, zakoni, institucije, kapaciteti i ponašanja koji inače štite djecu – sustavi zaštite djece – mogu postati slabi ili neučinkoviti. Treba jačati sustave kako bi odgovorili i prilagodili se razvoju krizne situacije. Krizne situacije također mogu pružiti prilike za jačanje sustava zaštite djece poboljšanjem kvalitete i dostupnosti usluga i uvođenjem inovacija u sustave za poboljšanje ishoda zaštite djece. U okruženjima gdje je to prikladno, treba olakšati povezivanja niza formalnih i neformalnih aspekata sustava. To može uključivati policiju, socijalne radnike, zdravstvene radnike, službe za skrb o djeci, obrazovne službe, aktere koji se bave seksualnim i reproduktivnim zdravljem, sustav maloljetničkog pravosuđa, službe za mentalno zdravlje, itd.

Načelo 10: Jačati dječju otpornost u kriznim situacijama

Iako se djeca često prikazuju kao pasivna i ovisna, ona su prirodno aktivni sudionici svojih obitelji i zajednica. Prije krize mnoga djeca imaju obiteljske obveze, donose vlastite odluke i doprinose svojim školama ili vršnjačkim skupinama. Uspjeh djece u rješavanju i suočavanju sa svojom situacijom ovisi o rizičnim i zaštitnim čimbenicima u njihovom okruženju te o njihovim vlastitim snagama i sposobnostima. Ranjivost nastaje kada se dijete suočava s višestrukim rizicima i ima malo zaštitnih čimbenika (npr.: Ima li roditelja koji brine? Ima li prijatelje koji ga podržavaju? Ima li dobre vještine traženja pomoći?). Otpornost nastaje kada je prisutno dovoljno zaštitnih čimbenika koji mogu prevladati nevolje uzrokovane čimbenicima rizika. Djeca s jakim stranama kao što su dobre vještine rješavanja problema često su u stanju relativno dobro nositi se s kriznim okruženjem i donositi odluke koje podržavaju dobrobit njih samih, njihovih obitelji i njihovih vršnjaka.

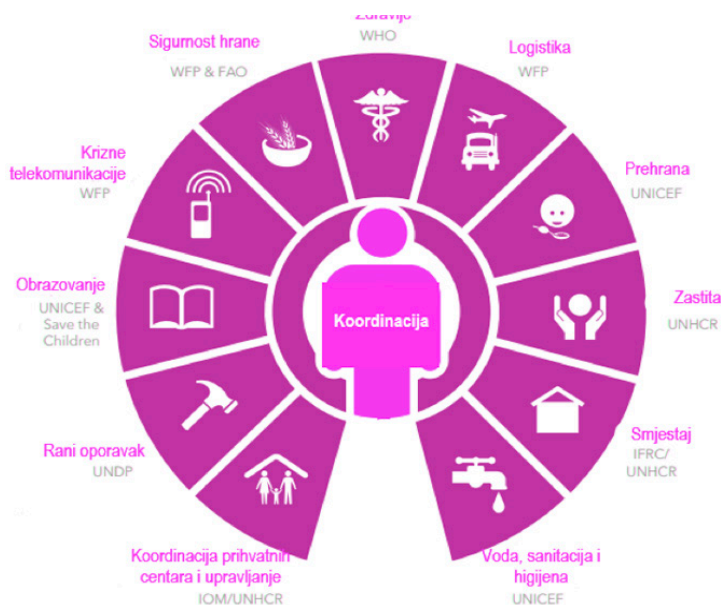
5. PREGLED MEĐUNARODNIH MINIMALNIH STANDARDA I SMJERNICA ZA ZAŠTITU DJECE

5.1. KOORDINACIJA

Uspješna i učinkovita koordinacija doprinosi boljoj suradnji, nadogradnji i povezivanju različitih aktera te u konačnici uspješnom i učinkovitom odgovoru na kriznu situaciju. Nažalost, u kriznim situacijama nerijetko dolazi do kompetitivnosti među organizacijama – što neizostavno dovodi do izostanka suradnje, a time se i značajno povećava rizik duplikacije i preklapanja u aktivnostima koje organizacije provode. Kako bi se to spriječilo, uvijek je preporučljivo uspostaviti mehanizme koordinacije.

U slučaju velikih kriza, dogovoreni su i uspostavljeni međunarodni mehanizmi koordinacije i unaprijed je poznato koja organizacija će imati ulogu koordinatora i biti odgovorna za upravljanje odgovorom u pojedinom području. Nerijetko, specijalizirane UN-ove agencije imaju takvu ulogu (npr. u slučaju izbjegličke krize,

UNHCR će imati ključnu ulogu u osiguravanju i koordinaciji aktivnosti vezanih uz smještaj raseljenih osoba. U slučaju prirodnih katastrofa, UNICEF koordinira aktivnosti vezano uz zaštitu djece, vezano uz vodu, sanitaciju i higijenu, a Svjetska zdravstvena organizacija koordinira aktivnosti vezano uz zdravlje. Takvi mehanizmi se aktiviraju u situacijama kada je zatražena međunarodna humanitarna pomoć i u zemljama gdje djeluju agencije UN-a. U nastavku je prikazan dijagram koordinacijskog mehanizma usvojenog na globalnoj razini (prema IASC smjernicama, 2015.⁴), uz napomenu da se u svakoj zemlji može dogovoriti i drugačija podjela odgovornosti, ovisno o vrsti krize i kapacitetima pojedine organizacije o zemlji.

U visoko razvijenim zemljama, npr. članicama Europske unije, ili kada je riječ o kriznoj situaciji manjeg opsega ili kada se krizna situacija događa u zemlji gdje ne djeluju agencije UN-a, koordinacijski mehanizmi mogu biti malo drugačiji. Upravo je to primjer Hrvatske gdje važnu ulogu ima Vlada RH koja uspostavlja Krizni stožer, a posebnu ulogu imaju Ravnateljstvo za civilnu zaštitu Ministarstva unutarnjih poslova, Hrvatski Crveni križ i Hrvatska gorska služba spašavanja.

U složenijim kriznim situacijama zbog učinkovitije i efikasnije koordinacije, preporučljivo je razdvojiti koordinaciju po određenim područjima (npr. smještaj, zaštita zdravlja, prehrana), ali ta će odluka prije svega ovisiti o kontekstu krizne situacije, opsegu pogođenog područja tj. populacije, broju uključenih organizacija u odgovor, kapacitetima organizacija i Vlade, itd. Preporučljivo je jasno imenovati voditelja/icu Koordinacije te alocirati dostatne financijske resurse posebno za ovu namjenu.

5.2. LJUDSKI RESURSI

Znanje, kompetencije i ispravnost osobnih uvjerenja uvelike određuju kvalitetu usluga. Osobe koje pružaju pomoć u kriznim situacijama moraju posjedovati specifična znanja, vještine i kompetencije, uključuju poznavanje osnova iz područja zaštite djece, vode, sanitacije i higijene, prehrane, rodni razlika, pružanja pomoći osobama s invaliditetom, itd. Dobro obučeno osoblje koje zna što im je prioritetno učiniti, predstavlja ključ uspjeha u odgovoru na kriznu situaciju u prvim satima od početka krize.

U kriznim situacijama, usluge i aktivnosti vezane za zaštitom djece trebaju pružati oni djelatnici, suradnici i volonteri koji imaju dokazanu kompetentnost u svojem području rada. U krizi postoji povećana potreba za ovim stručnjacima te je važno posebnu pažnju usmjeriti na podršku djelatnicima organizacija kako bi i dalje razvijali i unapređivali znanja i vještine. Preporučljivo je unaprijed, u mirnodopskom razdoblju, pripremiti popise i kontakte stručnjaka prema područjima rada u kojima će možda jednom biti potrebni te redovito ažurirati bazu podataka. Također je preporučljivo redovito ažurirati baze kontakata s volonterima

⁴ IASC smjernice za koordinaciju na nacionalnoj razini (izvor: <https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-11/Reference%20Module%20for%20Cluster%20Coordination%20at%20Country%20Level%20revised%20July%202015%29.pdf>), zadnji pristup 24. 9. 2023.

te redovito u godišnje planove stručnog usavršavanja, uvrštavati i edukacije i treninge koji će povećati profesionalnu spremnost za djelovanje u iznenadnoj kriznoj situaciji. Jednom kada kriza počne, teško je i kasno educirati ljude, a nestručne osobe nepromišljenim aktivnostima mogu učiniti više štete nego koristi.

U kriznim situacijama, potrebno je također brinuti o dobrobiti i mentalnom zdravlju djelatnika i volontera. To se posebno odnosi na osobe koje rade u području zaštite djece jer su nerijetko izložena stresnim situacijama koje mogu biti emocionalno iscrpljujuće, rade pod velikim pritiskom i u složenim i zahtjevnim situacijama. Ako nisu opremljeni specifičnim znanjima i vještinama nošenja sa stresom i prevencije psiholoških posljedica na vlastito zdravlje, posljedice na njihovo mentalno zdravlje mogu biti raznolike (depresija, anksioznost, psihosomatske reakcije na stresni događaj, izgaranje na poslu, itd.). Poslodavci i supervizori su odgovorni za sigurnost i dobrobiti svojih djelatnika i volontera te trebaju osigurati pristup psihološkoj podršci zaposlenicima u kriznim situacijama.

5.3. KOMUNIKACIJA, ZAGOVARANJE I MEDIJI

U kriznim situacijama od posebne je važnosti komunikacija s medijima i zainteresiranom javnosti. Odnosi s javnošću mogu uključivati i zagovaračke aktivnosti putem kojih se može utjecati i pozvati na odgovornost cijeli niz nositelja dužnosti i nositelja prava. Učinkovita komunikacija i zagovaranje – uključujući tekst, slike, audio, video i druge kanale – mogu podržati dječje samoizražavanje, zaštitu i osnaživanje, ali je važno uvijek imati na umu najbolji interes djeteta, njegovu sigurnost i poštivanje djetetovog dostojanstva. U kriznoj situaciji, preporučljivo je imenovati osobu koja će biti zadužena za komuniciranje s medijima i javnosti. Kako se u takvim okolnostima mogu ukazati nepredviđene prilike za komunikaciju s medijima, preporučljivo je unaprijed definirati ključne poruke koje želite prenijeti javnosti. U okviru plana stručnog usavršavanja, preporučljivo je organizirati komunikacijski/medijski trening kako bi izabrane osobe koje će predstavljati organizaciju imale potrebne vještine za javni govor i nastup.

Posebnu pažnju potrebno je posvetiti zaštiti djece i njihovom najboljem interesu. Dijete i roditelj/skrbnik trebaju dati svoj pristanak za snimanje ili korištenje njihovih fotografija, video-snimaka ili priča koje će biti objavljene javnosti, a njihovo pokazivanje/korištenje treba biti u interesu djeteta i obitelji. Savjetuje se unaprijed pripremiti obrasce koji se koriste za davanje pristanka za snimanje, fotografiranje i sl.

5.4. UPRAVLJANJE INFORMACIJAMA

U kriznim situacijama, često su potrebni određeni podaci o obiteljima i djeci (njihovom broju, potrebama, geografskoj raspoređenosti i sl.). Prikupljanje informacija se može odnositi na informacije o pojedinačnim slučajevima, informacije o utjecaju krizne situacije na djecu te informacije o rizičnim faktorima i kršenju dječjih prava u kriznoj situaciji. Važno je da se podaci potrebni za djelovanje prikupljaju, obrađuju, analiziraju i dijele uz puno poštivanje povjerljivosti podataka te uspostavljenih protokola za razmjenu informacija. Kad god je to prikladno, informacije treba podijeliti s relevantnim akterima sa svrhom strateškog odlučivanja i planiranja odgovora na kriznu situaciju. Informacije bi se trebale prikupljati i dijeliti samo u skladu s robusnim i jasnim protokolima za razmjenu informacija te uz informirani pristanak/pristanak djece i roditelja ili skrbnika. Također, nerijetko organizacije civilnog društva trebaju prikupiti informacije o korisnicima pružene humanitarne pomoći, a prikupljanje takvih podataka može biti zahtjevno za udruge. Danas su do-

stupni različiti online alati i aplikacije koje mogu olakšati prikupljanje informacija s terena putem mobitela i tableta, a među najčešće korištenima u kriznim humanitarnim situacijama su Kobo Tool⁵ i Activity Info⁶.

5.5. UPRAVLJANJE SLUČAJEM

U kriznim situacijama, nekim djevojčicama i dječacima će biti potrebna hitna i posebna zaštita. Upravljanje slučajem je poseban pristup za rješavanje potreba pojedinog djeteta koje je u visokom riziku ili je ozlijeđeno. U mirnodopskim situacijama, djetetu i obitelji pomaže stručnjak iz sustava socijalne skrbi specijaliziran za ovo područje rada. U kriznim situacijama, nerijetko se djelatnici specijaliziranih organizacija mogu uključiti u pojedini slučaj pružanjem izravne podrške. Upravljanje slučajem podrazumijeva individualiziranu, koordiniranu, holističku, multisektorsku podršku za složene i često povezane probleme na razini djeteta, obitelji i zajednice. Kako bi upravljanje slučajem bilo učinkovito, važno je imati definirane protokole za postupanje, razmjenu podataka i upućivanje u dodatne usluge, posebno brinući o zaštiti podataka, povjerljivosti i privatnosti djeteta i članova obitelji.

Na početku krizne situacije, fokus je obično na hitnim postupcima poput sprječavanja razdvajanja obitelji ili osiguravanja osnovnih potreba, ali s vremenom će biti potrebne sveobuhvatne i složene usluge koje pokrivaju širok raspon potreba. Prema međunarodnim minimalnim standardima omjer stručnjaka (voditelja slučaja) i broja djece ne bi smio biti veći od 1:25, a za svakih 5-6 voditelja slučaja je potreban 1 supervizor⁷.

5.6. PRAĆENJE ZAŠTITE DJECE I PROCJENA POTREBA

U kriznim situacijama potrebno je dodatno ojačati ključne mehanizme zaštite djece. Navedeno se može postići nadogradnjom postojećih sustava, omogućujući kontinuitet postojeće skrbi i brige ili uspostavljanjem novih sigurnih okruženja za najosjetljiviju djecu. Praćenje zaštite djece kritičan je korak u osmišljavanju i provedbi uspješnog odgovora u kriznim situacijama. Definira se kao prikupljanje informacija o nasilju, iskorištavanju, zlostavljanju i zanemarivanju te analiziranju prikupljenih podataka, kako bi se mogli razumjeti uzroci, anticipirati rizici te osmisliti potrebne mjere i intervencije.

Svrha procjene potreba je prikupljanje, analiza i upravljanje podacima na učinkovit način, kako bi mogli osmisliti sveobuhvatne kratkoročne i dugoročne intervencije. Navedeno uključuje:

- Procjenu razmjera krizne situacije – Koliko je djece i obitelji pogođeno? Gdje se nalaze? Kakav utjecaj kriza ima na njihove živote?
- Procjena ranjivosti i rizika – U kakvoj se opasnosti/riziku nalaze?
- Procjena prioriteta – Što je potrebno prvo učiniti? Koje usluge su važne? Koje programe i aktivnosti trebamo osigurati?
- Osmišljavanje programa – Kako će se provesti gore navedene aktivnosti?

⁵ Kobo Toolbox je otvorena platforma za prikupljanje podataka, upravljanje i vizualizaciju koja se globalno koristi za istraživanje i humanitarno djelovanje. Više informacija je dostupno na: <https://www.kobotoolbox.org> (zadnji pristup, 23. 9. 2023.)

⁶ Activity Info je druga poznata i naširoko korištena aplikacija za prikupljanje podataka u kriznim situacijama, međutim korištenje se naplaćuje putem licence. Više informacija dostupno na: <https://www.activityinfo.org> (zadnji pristup, 23. 9. 2023.)

⁷ The Minimum Child Protection Standards in Humanitarian Action, The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, 2019., str. 198.

5.7. OPASNOSTI I OZLJEDE

Nakon kriznog događaja velik broj djece je izložen opasnostima i riziku od ozljeda. Tijekom prirodnih katastrofa djeca mogu doživjeti utapanje, padove i teške opekline. Ako se ne liječe odmah, ozljede mogu dovesti do trajnog invaliditeta, a ponekad i smrti. Tjelesne ozljede mogu se lakše otkriti jer su vidljive, ali neke vrste ozljeda mogu biti skrivene, poput ozljeda glave ili unutarnjeg krvarenja. Stručno medicinsko osoblje može lako otkriti skrivene ozljede pa je djetetu važno odmah nakon nezgode pružiti liječničku pomoć. Također, krizne situacije mogu prolongirati rizik od ozljeda pa je važno posebnu pažnju usmjeriti na educiranje djece o opasnostima i riziku od ozljeda.

5.8. FIZIČKO NASILJE I ŠTETNE PRAKSE

U kriznim situacijama, jednako kao i u mirnodopskom razdoblju, djeca mogu biti izložena fizičkom nasilju i zlostavljanju. Tjelesno nasilje uključuje radnje kao što su udaranje šakom, batinanje, rezanje, udaranje, trešnja, bacanje, ubadanje, gušenje, udaranje, spaljivanje, napad ili ranjavanje djeteta. Ako je takvo ponašanje učestalo, govorimo o zlostavljanju. Tjelesno zlostavljanje je neslučajna tjelesna ozljeda djeteta (npr. modrice, prijelom ili teže tjelesno oštećenje). Mnogi čimbenici mogu dovesti do zlostavljanja i nasilja nad djecom, uključujući stres odraslih osoba u djetetovom okruženju uslijed krizne situacije. U takvim okolnostima, odrasli mogu posegnuti za alkoholom ili drugim opojnim sredstvom te posljedično podvrgnuti svoju djecu tjelesnom kažnjavanju ili obiteljskom zlostavljanju. Također, nedostatak sigurnosti u prihvatnim centrima, centrima za evakuaciju i sl. može dovesti do drugih težih oblika fizičkog nasilja uključujući mučenje, silovanje, otmicu i ubojstvo. U Republici Hrvatskoj, zakonske definicije nasilja, uključujući i tjelesno nasilje, postavljene su vrlo široko i sveobuhvatno i kao takve predviđaju kaznu za svaki, pa i najblaži oblik nasilja prema djetetu, kroz tri razine zaštite: kaznenu, prekršajnu i obiteljskopravnu. Unatoč tome, fizičko nasilje je rašireno i sveprisutno, podržano duboko ukorijenjenim društvenim normama, kao što je "pravo" odrasle osobe da koristi fizičko nasilje za discipliniranje djeteta, pritom pravdajući vlastito ponašanje izrekom "batina je izašla iz raja". Djeca u većini slučajeva nisu svjesna kažnjivosti ovih djela pa je odgovornost djelatnika i stručnjaka koji skrbe o djeci pravovremeno prepoznati znakove nasilja, prijaviti nasilje nad djetetom te pružiti pomoć djetetu.

5.9. RODNO UVJETOVANO NASILJE, SEKSUALNO NASILJE, ZLOSTAVLJANJE I ISKORIŠTAVANJE

Nedostatak sigurnosti i kaos koji za sobom povlači neka krizna situacija ili humanitarna katastrofa, također povećava rizik od rodno uvjetovanog i seksualnog nasilja, zlostavljanja i iskorištavanja. Rodno uvjetovano nasilje vrlo je učestalo u kriznim situacijama. Odnosi se na djela koja su usmjerena protiv žene, djevojke ili djeteta ili odrasle osobe zbog njihovog spola ili rodnog identiteta. Nasilje u obitelji, seksualno uznemiravanje, silovanje, sakaćenje ženskih genitalija, prisiljavanje na brak, zločini iz časti, trgovina ljudima, prisilna prostitucija i prisilni prekid trudnoće samo su neki primjeri rodno uvjetovanog nasilja i svi su vrlo rašireni u kriznim situacijama. Rodno uvjetovano nasilje je sveprisutno, a u kriznim situacijama se dodatno povećava zbog gubitka doma, imovine, sredstava za život, itd.

Seksualno nasilje ima različite pravne definicije, a većina njih uključuje spolno uznemiravanje, dodirivanje djeteta na seksualan način, namjerno razodijevanje djeteta, bludne radnje, silovanje, aktivnosti vezane uz trgovinu ljudima/djecom, prostituciju, pornografiju, itd. Seksualno nasilje i zlostavljanje uključuje aktivno-

sti kojima se pokušava namamiti, uvjeriti, prisiliti ili uključiti dijete u seksualnu aktivnost. Prepoznavanje znakova seksualnog nasilja i zlostavljanja može biti izazovno. Promjene u ponašanju djeteta su dobar pokazatelj: dijete pokazuje sklonost seksualiziranom ponašanju (npr. izlaže svoja saznanja o seksualnom ponašanju ili koristi specifičan rječnik za spolne organe ili seksualne aktivnosti), postaje društveno povučeno i izolirano od druge djece, pokazuje znakove tjeskobe ili straha od određene osobe ili aktivnosti, a mlađa djeca mogu imati noćne more ili mokriti u krevet. Mogući su i fizički znakovi, poput nemogućnosti sjedenja, prisutnost spolno prenosive bolesti u djeteta ili trudnoća. Starija djeca mogu bježati od kuće, osobito ako je član obitelji zlostavljač.

Važno je istaknuti da seksualno nasilje reflektira dinamiku moći koja postoji (npr. između odrasle osobe i djeteta, muškarca i žene, itd.), a neke skupine djece, djevojaka i žena su posebno ranjive (npr. djeca bez pratnje, djevojke, osobe koje su prethodno iskusile takav oblik nasilja, žrtve trgovine ljudima, udane djevojčice/djevojke, djeca/osobe s invaliditetom, itd.). U kriznim situacijama mogući su dodatni rizici: neadekvatna organizacija smještaja/kampa, nedovoljno osvjetljenje u kolektivnim smještajima, nedostatni oblici zaštite i podrške, siromaštvo, institucionalizacija, nedovoljan broj ženskih zaposlenica u određenim službama, itd.).

U kriznim situacijama postoji povećani rizik od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja od strane djelatnika i volontera. Organizacije civilnog društva odgovorne su poduzeti sve potrebne mjere kako bi spriječile seksualno zlostavljanje i iskorištavanje. To uključuje:

- Usvajanje javne politike kojom organizacija civilnog društva ima nultu toleranciju na bilo koji oblik seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja te poduzima sve potrebne mjere kako bi takva ponašanja spriječila, a u slučaju pojave detaljno istražila te sankcionirala počinitelja.
- Uključivanje posebnih klauzula u sve ugovore o radu i volonterske ugovore kako bi svi bili upoznati s politikom organizacije, njihovom osobnom ulogom i odgovornostima te sustavom prijave svake sumnje na seksualno nasilje.
- Organizaciju obaveznih i redovitih treninga svih zaposlenika i volontera na temu prevencije seksualnog nasilja, zlostavljanja i iskorištavanja.
- Edukaciju zaposlenika i korisnika o tome kako prijaviti seksualno nasilje, zlostavljanje i iskorištavanje.
- Osiguravanje potrebnih mehanizama za detaljnu istragu svake prijave.
- Pružanje pomoći svima koji su prijavili seksualno zlostavljanje i iskorištavanje.

U Hrvatskoj je na snazi Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja⁸ koji detaljno opisuje obveze nadležnih tijela i drugih dionika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju seksualnog nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim seksualnom nasilju te oblike, način i sadržaj suradnje između nadležnih tijela i drugih dionika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju seksualnog nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim seksualnom nasilju.

⁸ Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Vlada RH, 2018. (izvor: Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (nn.hr), zadnji pristup 20. 5. 2023.)

5.10. MENTALNO ZDRAVLJE I PSIHOSOCIJALNA PODRŠKA

Krizne situacije predstavljaju prijetnju mentalnom zdravlju i dobrobiti djeteta. Iskustvo kriznog događaja, napuštanje doma, odvajanje od obitelji i/ili gubitak roditelja ili voljene osobe mogu izazvati stresnu reakciju kod djeteta. Važno je pritom napomenuti da je stresna reakcija u kriznoj situaciji normalna reakcija na nenormalne okolnosti! Nužno, događaj ne mora traumatizirati dijete i važno je ne patologizirati stresnu reakciju na izvanredan događaj.

U nastavku je pregled osnovnih smjernica u pružanju psihosocijalne podrške (prilagođeno prema IASC smjernicama za mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku⁹):

- **Nemojte pretpostavljati da je svaka osoba traumatizirana:**
Pretpostavka i označavanje svake osobe kao traumatizirane je stigmatizirajuća i potkopava mehanizme suočavanja i otpornost na individualnoj i kolektivnoj razini, što može dovesti do “naučene bespomoćnosti” (tj. nedjelovanja u cilju poboljšanja životnih uvjeta, čak i kada za to postoji mogućnost).
- **Psihološki stres u kriznoj situaciji je učestao i prirodan**
Većina ljudi pogođenih kriznim situacijama doživjet će znakove nevolje (npr. osjećaj tjeskobe i tuge, beznađa, poteškoće sa spavanjem, umor, razdražljivost ili ljutnju i/ili bolove). To je za očekivati i za većinu ljudi će se stanje s vremenom poboljšati.
- **U kriznim situacijama ljudi su pogođeni na različite načine i zahtijevaju različite vrste podrške-**
Mentalno zdravlje i psihosocijalna podrška uključuje razvoj slojevitog sustava komplementarnih oblika podrške/intervencija kako bi se zadovoljile potrebe različitih skupina: 1. pristup osnovnim potrebama i sigurnosti (npr. hrani, skloništu, vodi, osnovnoj zdravstvenoj skrbi); 2. jačanje podrške obitelji i zajednice; 3. nespecializirana podrška (tj. fokusirane individualne, obiteljske ili grupne intervencije obučanih i nadziranih pomagača poput učitelja/liječnika) 4. specializirane usluge (npr. psihološka/psihijatrijska podrška za osobe s teškim psihičkim problemima).
- **Izbjegavajte naglašavanje posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP) u epidemiološkim projekcijama**
Većina pojedinačnih simptoma PTSP-a prirodne su reakcije na stres na nenormalne životne događaje. Velika većina ljudi će se oporaviti od ovih reakcija nakon što budu na sigurnom, budu zadovoljene njihove osnovne potrebe i imaju pristup podršci zajednice. Mali broj ljudi će razviti PTSP, što zahtijeva psihijatrijsku procjenu i simptome koji traju više od mjesec dana.
- **Gubitak (i emocije povezane s gubitkom) su raširena pojava**
To uključuje gubitak doma, imovine, društvenih i profesionalnih uloga, izvora prihoda, obiteljskih veza, smrt voljenih osoba i gubitak osjećaja pripadnosti i povezanosti. Tuga i intenzivne emocionalne reakcije prirodna su reakcija na gubitak. Važno je dati ljudima prostora da tuguju i dožive tugu. Za tugovanje je potrebno vrijeme i suosjećajna podrška, a specializirana podrška potrebna je samo ako traje dugo i utječe na funkcioniranje.
- **Djeca na stresna iskustva reagiraju na različite načine**
Dječje emocije, ponašanje i fizičko zdravlje mogu se privremeno promijeniti - to je prirodno u stresnim vremenima i ne znači nužno da moraju posjetiti specializiranog pružatelja usluga mentalnog zdravlja. Djeca su otporna i većina će se nositi i dobro se oporaviti ako se osjećaju sigurno, ako su njihove osnovne potrebe zadovoljene te ako imaju brigu i pažnju voljenih osoba. Važno je obratiti pozornost na mentalno zdravlje roditelja/skrbnika te odgovoriti na njihove specifične potrebe.

⁹ Guideline for Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings, IASC Reference Group on MHPSS, 2007 (izvor: <https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-11/IASC%20Guidelines%20on%20Mental%20Health%20and%20Psychosocial%20Support%20in%20Emergency%20Settings%20%28English%29.pdf>, zadnji pristup: 16. 4. 2023.)

- **Ne pitajte ljude o tome što su doživjeli osim ako sami o tome ne žele govoriti.**
Neka pitanja mogu biti vrlo bolna stoga postupajte uvijek pažljivo. Pitanja o životu prije rata/gubitka/potresa i sl. mogu biti od pomoći u povezivanju ljudi s njihovim identitetima i vrijednostima, koje onda mogu primijeniti u svojoj sadašnjoj situaciji. To također može pomoći u poticanju nade da će se s vremenom vratiti na uloge i mjesta koja su im draga i važna.
- **Razmotrite potrebe ljudi s već postojećim psihičkim problemima**
Osobe s već postojećim mentalnim zdravstvenim problemima izložene su riziku od pogoršanja, s obzirom na dodatne stresore i često ograničen pristup propisanim psihotropnim lijekovima. Rizik je posebno visok za osobe u psihijatrijskim bolnicama ili drugim ustanovama. Važno je da osobe koje uzimaju lijekove za mentalna oboljenja mogu nastaviti s liječenjem.
- **Nemojte davati obećanja koja ne možete ispuniti!**
Ne govorite ljudima kako bi se sada trebali osjećati, misliti ili raditi ili što su trebali napraviti ranije. Također, ne nudite banalna ohrabrenja (“sve će biti u redu”, “barem ste preživjeli”, “znam kako se osjećate”).

U kriznim situacijama, najveći broj djece i obitelji će se relativno brzo oporaviti uz podršku i nakon sto povrate osjećaj ‘normalnosti’. Manji broj djece i odraslih trebat će specijaliziranu skrb, poput psihoterapije i specijaliziranog savjetovanja. Stručnjaci za psihosocijalnu podršku u kriznim situacijama mogu koristiti posebne pristupe u radu s djecom kao što su art terapija, terapija igrom, glazbom, plesom/pokretom. Psihosocijalna podrška (PSS) je vrsta intervencije koja jača otpornost djece, osigurava potrebnu podršku u njihovom prirodnom okruženju (obitelji, prijateljima, vršnjacima), osigurava pristup znanju i uslugama koje su djeci potrebne za suočavanje sa vlastitim osjećajima i pomaže djeci preuzeti odgovornost za svoj vlastiti oporavak i nastavak normalnog života.

5.11. DJECA/ADOLESCENTI I ORUŽANI SUKOBI

U oružanim sukobima, nerijetko se događa da djeca/adolescenti koja još uvijek nisu navršila 18 godina budu uključena u oružane sukobe i regrutirana u oružane skupine. Vijeće sigurnosti UN-a uspostavilo je sustavni i sveobuhvatni Mehanizam praćenja i izvješćivanja (MRM – Monitoring and Reporting Mechanism) za pružanje pravovremenih, objektivnih, točnih i pouzdanih informacija o šest teških kršenja dječjih prava u situacijama oružanog sukoba:

- ubijanje i sakaćenje djece;
- regrutiranje i korištenje djece u oružanim snagama ili oružanim skupinama,
- napadi na škole i bolnice,
- silovanje i drugi oblici seksualnog nasilja nad djecom,
- otmica djece; i
- uskraćivanje humanitarnog pristupa djeci.

U slučaju krizne situacije koja uključuje jedno ili više od 6 navedenih teških oblika kršenja dječjih prava, razvijeni su posebni protokoli za izvještavanje Vijeću sigurnosti¹⁰.

¹⁰ Field Manual: The Monitoring and Reporting Mechanism (MRM) on Grave Violations Against Children in Situations of Armed Conflict, UNICEF, 2014.

5.12. DJEČJI RAD

Gubitak imovine, skloništa i hranitelja obitelji u nekim slučajevima tjera djecu na ekonomske uloge za koje nisu pripremljeni i koje ih mogu izložiti dodatnim rizicima, uključujući izrabljivanje i zlostavljanje. Dječji rad je rad koji djeci oduzima djetinjstvo, njihov potencijal i dostojanstvo. To je rad koji šteti njihovom tjelesnom i psihičkom razvoju. Uskraćuje ih mogućnosti pohađanja škole i/ili zahtijeva od njih da kombiniraju pohađanje škole s teškim radom. Različiti oblici dječjeg rada u kriznim situacijama uključuju ropstvo ili prakse slične ropstvu, kao što je seksualna trgovina, tjeranje djeteta na prošenje ili prodaju na ulici, nedopuštene aktivnosti poput trgovine drogom i sl. Ovakvi oblici nasilja i iskorištavanja djeteta mogu biti učestaliji među pojedinim etničkim skupinama gdje se od djece zbog duboko ukorijenjenih društvenih normi očekuje da rano započnu ekonomski doprinostiti svojoj obitelji.

5.13. DJECA BEZ PRATNJE

U kriznim situacijama mnoga su djeca odvojena od svojih obitelji i to postaje jedan od najtužnijih događaja u životu djeteta. Dijete može biti razdvojeno od oba roditelja, ali ne nužno i od ostalih srodnika. Do razdvajanja može doći uslijed stresne i kaotične situacije tijekom humanitarne katastrofe ili je roditelj odlučio/la poslati dijete na putovanje s drugim srodnikom. Djeca bez pratnje su odvojena od oba roditelja i drugih članova obitelji te o njima ne brine odrasla osoba. Ponekad se može dogoditi da dijete ili druga osoba u pratnji tvrde da su rodbinski povezani, međutim u praksi je često teško brzo dokazati istinitost takvih tvrdnji te utvrditi da je uistinu druga odrasla osoba zakonski skrbnik djeteta te sposobna brinuti i štiti djetetov najbolji interes.

U Republici Hrvatskoj je posebno uređeno područje zaštite, skrbi i podrške djeci bez pratnje putem posebnog Protokola o postupanju prema djeci bez pratnje¹¹, a koji se temelji na međunarodnim, europskim i nacionalnim dokumentima prema kojima su osigurani svi oblici pomoći i zaštite djece bez pratnje. U postupanje prema djeci bez pratnje uključena su tijela državne uprave, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, tijela javne vlasti, javne ustanove, međunarodne organizacije i organizacije civilnog društva. Protokolom se nastojalo uspostaviti čvrst i učinkovit nacionalni sustav u postupcima prema djeci bez pratnje u redovnim situacijama. U izvanrednim i nepredvidivim situacijama kao što je masovni priljev djece bez pratnje, potrebno je osigurati dodatne ljudske i smještajne kapacitete radi zadovoljavanja svih potreba djece bez pratnje. Takve izvanredne situacije iziskuju i određena odstupanja od propisanih postupaka, ali uz puno poštivanje dobrobiti, odnosno najboljeg interesa djece bez pratnje. Navedenim Protokolom, objedinjeni su svi postojeći normirani važeći zakonski i podzakonski akti, te definirani nositelji obveza, načini i rokovi postupanja prema djeci bez pratnje u cilju pravodobne i učinkovite zaštite njihovih prava i interesa.

Što je dijete duže odvojeno od svoje obitelji, to je izazovnije ponovno spajanje s obitelji, a dijete postaje ranjivije na nasilje, zlostavljanje i iskorištavanje. U kriznim situacijama, potrebno je usmjeriti posebne napore za zaštitu razdvojene djece i djece bez pratnje te spajanje s obitelji. Programi traganja i ponovnog spajanja s obitelji se moraju uspostaviti odmah, a djeci je potrebno osigurati alternativnu skrb, po mogućnosti u obiteljskom obliku (npr. udomiteljstvo). Trajna rješenja, poput posvajanja, treba u potpunosti odgoditi i ne primjenjivati u kriznim situacijama sve dok ne budu u potpunosti iscrpljeni svi naponi za ponovno ujedinjenje s obitelji.

¹¹ Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje (izvor: <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/Protokol%20o%20postupanju%20prema%20djeci%20bez%20pratnje.pdf>, zadnji pristup: 20. 5. 2023.).

5.14. SPRJEČAVANJE TRGOVINE LJUDIMA

Trgovina ljudima ozbiljno je kazneno djelo i uključuje vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje ljudi prisilnim putem, prijevare ili obmane, s ciljem njihovog iskorištavanja za zaradu. Muškarci, žene i djeca svih dobi i socioekonomskog statusa mogu postati žrtve. Počinitelji ovog zločina nazivaju se 'trgovci ljudima' te se često služe nasiljem, prijetnjama, obmanama, neregularnim statusom migranata i lažnim obećanjima mogućnosti obrazovanja i zaposlenja kako bi prevarili i prisilili svoje žrtve na 'suradnju' s njima. Više od polovice žrtava trgovine ljudima u Europskoj uniji su građani EU, a većina žrtava u EU su žene i djevojke kojima se uglavnom trguje radi seksualnog iskorištavanja. U kriznim situacijama raste rizik od trgovine ljudima, posebno u okolnostima masovnog priljeva ljudi na određenim mjestima (pogranična područja, prihvatni i tranzitni centri, itd.).

Neki specifični indikatori koji mogu ukazati na trgovinu djecom su¹²:

- Čini se da je dijete drugačije dobi od onoga navedenog u putovnici ili osobnim dokumentima (tj. izgleda starije ili mlađe).
- Dijete se imenuje drugačijim imenom od onoga navedenog u putovnici ili osobnim dokumentima.
- Dijete je u pratnji osoba koje tvrde da su u srodničkom odnosu koje je teško dokazati i pritom očito ne brinu o najboljem interesu djeteta.
- Na pitanje hoće li dijete netko dočekati na dolasku, dijete odgovara da mora nazvati određeni telefonski broj.
- Dijete ne može pokazati putovnicu ili neki drugi osobni dokument.
- Dijete je 'bez pratnje' ili 'odvojeno'.
- Dijete izgleda zastrašeno i ponaša se na način koje ne odgovara ponašanju tipičnom za dijete njegove dobi.
- Tvrdnja odrasle osobe da je "pronašla" dijete bez pratnje.
- Dijete predstavlja odraslu osobu u pratnji kao rođaka (ujak, bratić, itd.).
- Dojenčad ili djeca niske kronološke dobi pronađena s ljudima druge nacionalnosti što može ukazivati na nezakonitost posvojenja/trgovinu ljudima.

Slučaj trgovine ljudima se može identificirati utvrđivanjem postojanja tri ključna elementa:

- Djelo (što) – novačenje ili prijevoz ili transfer ili skrivanje ili prijem osoba.
- Sredstvo (kako?) - prijetnja ili uporaba sile ili prisila ili otmica ili prijevare ili obmana ili zlouporaba ovlasti ili zlouporaba ranjivog položaja ili davanje ili primanje plaćanja ili beneficija.
- Svrha (zašto?) – iskorištavanje koje uključuje prostituciju ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilan rad ili usluge, ropstvo ili običaji slični ropstvu ili uklanjanje organa.

U slučaju sumnje na trgovinu ljudima, potrebno je žurno obavijestiti policiju pozivom na broj 192 ili zatražiti pomoć hitnih službi pozivom na broj 112.

5.15. PRAVOSUĐE PRILAGOĐENO DJECI

Pravosudni sustav sastoji se od brojnih aktera uključujući policiju, sudove, državno odvjetništvo, zatvorske mehanizme (različite oblike pritvora i ograničavanja slobode kretanja). S ciljem učinkovite zaštite djece, važno je osigurati da svi dionici, njihovo osoblje, zakonski okvir i procedure, djeluju na način koji štiti i promiče najbolje interese djeteta. Djeca se mogu susresti pravosudnom sustavu na mnoge načine, kao svjedoci, žrtve ili kao dionici nekog postupka.

¹² Identification of Victims/ Persons 'At-Risk' of Trafficking in Human Beings, UNICEF, 2022.

Krizne situacije mogu stvoriti posebne okolnosti koje dovode djecu u kontakt s pravosudnim sustavom. Na primjer, djeca mogu postati žrtve organiziranih kriminalnih skupina koje iskorištavaju nedostatak sigurnosti u kriznim situacijama. Mogu se uključiti u nezakonite aktivnosti, poput krađe ili prosjačenja, zbog teških životnih okolnosti ili financijskih poteškoća uzrokovanih katastrofom. Oni također mogu biti uključeni u pravne postupke, uključujući pitanja nasljedstva i skrbništva, itd. Svi dionici imaju odgovornost osigurati zaštitu djece koja su u kontaktu s pravosuđem. Organizacije civilnog društva mogu imati posebnu ulogu u praćenju zaštite djece, zagovaranju, pružanju besplatne pravne pomoći, itd.

5.16. SIGURNA MJESTA ZA DJECU

Sigurna mjesta za djecu mogu se brzo uspostaviti kako bi se odgovorilo na potrebe zaštite djece, uključujući psihosocijalnu podršku i pristup neformalnom obrazovanju u kriznim situacijama. To su posebno osmišljena mjesta na kojima se djeca mogu okupljati, igrati i uživati u drugim aktivnostima koje im vraćaju osjećaj normalnosti i štite ih od štetnih posljedica krizne situacije. Takvi pomno osmišljeni prostori često se koriste u kriznim situacijama kao prvi odgovor na potrebe djece i prvi korak u pružanju podrške pogođenim zajednicama. Općenito, svrha takvih mjesta je podržati otpornost i dobrobit djece i adolescenata kroz posebno osmišljene i strukturirane aktivnosti organizirane u zajednici koje se provode na siguran način, prilagođen djeci u poticajnom okruženju. Aktivnosti su podijeljene prema kategoriji, interesu ili dobi. Takva mjesta također mogu biti dobra prijelazna rješenja dok usluge, uključujući škole, ponovno ne postanu funkcionalne i dostupne.

Važno je naglasiti da ovakva mjesta nisu samo mjesta za dječju igru i sudjelovanje u slobodnim aktivnostima, ona su mjesta gdje se može raditi na rješavanju kompleksnih problema. Npr. na takvim mjestima se lako mogu identificirati i otkriti slučajevi zlostavljanja. Osim toga, pružaju dodatne mogućnosti za neformalno obrazovanje djece u različitim područjima. Na engleskom jeziku je dostupan praktičan Vodič za uspostavu ovakvih mjesta u kriznim situacijama¹³.

5.17. OBRAZOVANJE I ZAŠTITA DJECE

Nakon kriznih situacija i katastrofa, škole mogu biti uništene ili oštećene što ograničava pristup obrazovanju i povećava rizike u okruženju koje više nije pogodno za učenje. Dodatno, nedostupni obrazovni materijali, knjige i školska oprema mogu dodatno onemogućiti djecu u redovitom ispunjavanju školskih obaveza. Za djecu migrante i izbjeglice će biti potrebno organizirati posebne programe učenja jezika ili omogućavanja pohađanja škole na materinjem jeziku. Za neku djecu koja su bila isključena iz sustava obrazovanja ili zaostaju za svojim vršnjacima, bit će potrebno organizirati dodatne programe podrške ubrzanog učenja, kako bi djeca nadoknadila propušteno.

5.18. ZDRAVLJE I ZAŠTITA DJECE

Zdravlje djeteta tijekom kriznih situacija i katastrofa može biti dodatno ugroženo, a adekvatna zdravstvena skrb nedostupna ili limitirana. Prioritetne osnovne zdravstvene usluge tijekom krizne situacije uključuju liječenje stanja s velikim utjecajem na preživljavanje majke, novorođenčeta i djeteta, kao što su upala pluća,

¹³ A Practical Guide for Developing Child Friendly Spaces, UNICEF (izvor: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/a_practical_guide_to_developing_child_friendly_spaces_-_unicef.pdf, zadnji pristup 21. 5. 2023.)

proljev, kritične usluge kao što su službe za zdravlje majki, prevencija i liječenje HIV-a te kliničke i psihosocijalne usluge za žrtve seksualnog nasilja i/ili djecu. Posebnu pažnju je potrebno posvetiti osiguravanju kontinuiteta imunizacije djece, posebno cijepljenja djece protiv dječje paralize i ospica.

5.19. PREHRANA I ZAŠTITA DJECE

Odgovarajuća i kvalitetna prehrana djece u kriznim situacijama predstavlja poseban izazov. Nužno je osigurati adekvatnu i primjerenu prehranu kako bi se osigurao optimalan rast i razvoj djeteta. Poseban izazov u kriznoj situaciji predstavlja prehrana dojenčadi i male djece jer je riječ o posebno ranjivoj skupini. Tijekom krize često se smanjuje dostupnost pitke vode i sigurne hrane kao i energenata za njihovu pripremu, što predstavlja poseban rizik za djecu koja su npr. hranjena tvornički prerađenim zamjenskim mlijekom te pomoću bočica. Stoga, u kriznim situacijama, zaštita, podrška i promicanje dojenja treba biti javnozdravstveni prioritet, kako bi se zaštitilo zdravlje djeteta te izbjegla, tj. smanjila uporaba bočica i zamjenskog mlijeka. Naime, međunarodna istraživanja upozoravaju o rizicima suboptimalne prehrane dojenčadi i male djece u kriznim situacijama – od povećane pojavnosti proljeva i upale pluća do smrtnih ishoda zbog bolesti¹⁴. U kriznim situacijama uputno je uspostaviti posebna mjesta za podršku i savjetovanje majki, trudnica i dojilja. Posebno je prioritetno identificirati djecu koja ne doje i ovisna su o prehrani zamjenskim mlijekom te osigurati diskretnu i targetiranu distribuciju zamjenskog mlijeka samo onim majkama i djeci kojima je to potrebno i onoliko dugo koliko je potrebno, a nakon procjene stručnjaka/inje za laktaciju. Savjetuje se minimizirati korištenje bočica te promovirati adekvatne higijenske prakse i hranjenje putem čašica. Djeci koja su starija od šest mjeseci je važno osigurati dodatnu primjerenu dohranu. Nedavno je Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske donijelo posebne smjernice za pružatelje pomoći i voditelje programa u kriznim situacijama za prehranu dojenčadi i male djece u kriznim situacijama¹⁵.

5.20. VODA, SANITACIJA I HIGIJENA I ZAŠTITA DJECE

Djeca i adolescenti su posebno osjetljivi na gubitak pristupa vodi, sanitarnim čvorovima i higijeni (WASH) zbog nedostupnosti ili fizičkog oštećenja vodoopskrbne infrastrukture (iznad i ispod zemlje) koje je uzrokovalo gubitak vode i onečišćenje vode, što može dovesti do povećanja zaraznih bolesti. Valja zapamtiti da je uz upalu pluća, proljev vodeći uzrok smrtnosti djece mlađe od 5 godina u kriznim situacijama¹⁶. Dodatno, važno je osigurati sanitarne čvorove primjerene i sigurne za djecu te osigurati minimalne higijenske uvjete tijekom menstruiranja.

5.21. SKLONIŠTE/SMJEŠTAJ I ZAŠTITA DJECE

Jedan od prioriteta u svakoj kriznoj situaciji je osigurati obiteljima sigurno sklonište/smještaj. Skloništa moraju biti sigurna za djecu, posebno je važno imati na umu potrebe djece s teškoćama u razvoju i one koja su izloženija nasilju npr. posebno ranjive skupine poput djece bez pratnje, samohranih majki, itd.). Pri-

¹⁴ IFE Core Group (2017) Infant and Young Child Feeding in Emergencies. Operational Guidance for Emergency Relief Staff and Programme Managers. Version 3.0., Oxford: IFE Core Group c/o Emergency Nutrition Network. (izvor: https://www.enonline.net/attachments/3127/Ops-G_English_04Mar2019_WEB.pdf, zadnji pristup: 26. 8. 2023.)

¹⁵ Prehrana dojenčadi i male djece u kriznim situacijama - smjernice za pružatelje pomoći i voditelje programa u kriznim situacijama, Ministarstvo zdravstva, 2023. (izvor: https://zdravlje.gov.hr/UserDocsImages/2023%20OBJAVE/SMJER NICE%20%20PREHRANI%20DOJEN%C4%8CADI_12_9_23.pdf, zadnji pristup: 21. 9. 2023.)

¹⁶ IFE Core Group (2017) Infant and Young Child Feeding in Emergencies. Operational Guidance for Emergency Relief Staff and Programme Managers. Version 3.0., Oxford: IFE Core Group c/o Emergency Nutrition Network. (izvor: https://www.enonline.net/attachments/3127/Ops-G_English_04Mar2019_WEB.pdf, zadnji pristup: 26. 8. 2023.)

likom planiranja smještajnih kapaciteta, moraju se uzeti u obzir i rizici seksualnog nasilja, zlouporabe i sl. U svakom smještaju je važno planirati i mjesta za pružanje usluga djeci i obiteljima, imajući u vidu njihove specifične potrebe.

5.22. DISTRIBUCIJA HUMANITARNE POMOĆI I ZAŠTITA DJECE

Distribucija humanitarne pomoći jedna je od najvažnijih i najhitnijih aktivnosti u kriznim situacijama. Utvrđivanje potreba inicijalnom procjenom je prvi korak u distribuciji. Uobičajeni artikli pomoći podijeljeni su u dvije kategorije: prehrambeni artikli (food items – Fis) i neprehrambeni artikli (non-food items - NFIs). Važno je da distribucija humanitarne pomoći bude pomno planirana i targetirana kako bi se odgovorilo na ključne potrebe, ali i smanjila količina odbačenih artikala od strane korisnika jer su nepotrebni. Posebno je važno voditi računa o ranjivim skupinama.

6. ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE – PREGLED KLJUČNIH DOSTUPNIH DOKUMENATA I ONLINE EDUKACIJA

U nastavku se nalazi sažetak pregleda ključnih i javno dostupnih i resursa, publikacija i online edukacija koje mogu biti od pomoći u produblivanju znanja i specifičnih vještina potrebnih za kvalitetan i učinkovit odgovor u kriznoj situaciji.

Naziv: Sphere standardi

Jezik: Engleski jezik

Izvor: <https://spherestandards.org>

Opis: Projekt Sphere pokrenuti je 1997. od strane nevladinih organizacija i Pokreta Crvenog križa i Crvenog polumjeseca s ciljem unapređivanja kvalitete njihovih humanitarnih odgovora. Donosi pregled međunarodno usuglašenih standarda u području zaštite, vode, sanitacije, higijene, prehrane, zdravlja i smještaja i jedan je od najčešće korištenih alata u planiranju i odgovaranju na krizne situacije. Na internetskoj stranici dostupan je cjeloviti priručnik te online edukacije.

Naziv: Minimalni standardi za zaštitu djece

Jezik: Engleski jezik

Izvor: <https://alliancecpa.org>

Opis: Alijansa (savez) za zaštitu djece u humanitarnim akcijama je globalna mreža operativnih agencija, akademskih institucija, kreatora politike, donatora i praktičara. Alijansu trenutno koordinira i vodi UNICEF u suradnji s organizacijom World Vision. Na web stranici Alijanse, nalazi se velik broj priručnika, alata i besplatnih online edukacija za zaštitu djece u kriznim situacijama. Alijansa je između ostaloga facilitirala proces razvoja i usuglašavanja minimalnih standarda za zaštitu djece u kriznim situacijama¹⁷. Navedeni standardi su poslužili i kao podloga za razvoj ovih smjernica.

¹⁷ Child Protection Minimum Standards (izvor: <https://alliancecpa.org/en/cpms-child-protection-minimum-standards>), zadnji pristup: 21. 9. 2023.

Naziv: Minimalni standardi za obrazovanje djece u kriznim situacijama

Jezik: Engleski jezik

Izvor: <https://inee.org>

Opis: Međunarodna mreža za obrazovanje u kriznim situacijama pripremila je pregled minimalnih standarda za obrazovanje djece u kriznim situacijama, uključujući rano te neformalno obrazovanje. Na web stranici dostupne su mnogobrojne publikacije, priručnici te besplatne online edukacije.

Naziv: Prehrana dojenčadi i male djece u kriznim situacijama – smjernice za pružatelje pomoći i voditelje programa u kriznim situacijama

Jezik: Hrvatski jezik

Izvor: <https://zdravlje.gov.hr/prehrana-dojencadi-i-male-djece-u-kriznim-situacijama-smjernice-za-pruzatelje-pomoci-i-voditelje-programa-u-kriznim-situacijama/6105>

Opis: Ministarstvo zdravlja je 2023. donijelo smjernice za pružatelje pomoći i voditelje programa u kriznim situacijama o prehrani dojenčadi i male djece u kriznim situacijama. Navedene smjernice, pripremljene su na temelju međunarodnih operativnih smjernica¹⁸ za prehranu dojenčadi i male djece u hitnim slučajevima koje je pripremila međuagencijska radna skupina.

Naziv: Podrška dojenju i prehrani male djece u kriznim situacijama

Jezik: Hrvatski jezik

Izvor: https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/dokumenti/brosure_lecti/Dojenje_u_kriznim_situacijama_prirucnik.pdf

Opis: Publikacija 'Podrška dojenju i prehrani male djece u kriznim situacijama' te niz dokumenata u prilogima, nastali su kao rezultat iskustava stečenih tijekom migrantsko-izbjegličke krize u Hrvatskoj 2015. i 2016. godine, kad je Roda, u suradnji s Uredom UNICEF-a za Hrvatsku pružala izravnu podršku izbjeglicama i tražiteljima azila u Hrvatskoj.

Naziv: Rodno uvjetovano nasilje

Jezik: Hrvatski jezik

Izvor: <https://www.unicef.org/croatia/rodno-uvjetovano-nasilje>

Opis: Besplatna online edukacija o rodno uvjetovanom i seksualnom nasilju, rasprostranjenosti, predrasudama, pravnoj perspektivi, pravima žrtava, prijavi nasilja, posljedicama rodno uvjetovanog i seksualnog nasilja te pružanju pomoći osobama koje su preživjele nasilje. Online edukacija nastala je u suradnji UNICEF-a i Ženske sobe – Centra za seksualna prava.

Naziv: Prevencija seksualnog zlostavljanja i nasilja

Jezik: 20 različitih jezika

Izvor: <https://agora.unicef.org/course/info.php?id=7380>

Opis: Besplatni online tečaj o standardima ponašanja u slučaju seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Tečaj sadrži studiju slučaja, praktične primjere i scenarije te nudi osnovne informacije kako kreirati interne politike i pravila s ciljem prevencije seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja.

¹⁸

Međunarodne operativne smjernice za prehranu dojenčadi i male djece u hitnim slučajevima (izvor: https://www.ennonline.net/attachments/3127/Ops-G_English_04Mar2019_WEB.pdf), zadnji pristup 21. 9. 2023.

7. POPIS KORIŠTENE LITERATURE

A Practical Guide for Developing Child Friendly Spaces, UNICEF (izvor: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/a_practical_guide_to_developing_child_friendly_spaces_-_unicef.pdf, zadnji pristup 21. 5. 2023.)

Child Protection Minimum Standards, The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action (izvor: <https://alliancecpa.org/en/cpms-child-protection-minimum-standards>), zadnji pristup: 21. 9. 2023.

Field Manual: The Monitoring and Reporting Mechanism (MRM) on Grave Violations Against Children in Situations of Armed Conflict, UNICEF, 2014.

Guideline for Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings, IASC Reference Group on MHPSS, 2007 (izvor: <https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-11/IASC%20Guidelines%20on%20Mental%20Health%20and%20Psychosocial%20Support%20in%20Emergency%20Settings%20%28English%29.pdf>, zadnji pristup: 16. 4. 2023.)

Identification of Victims/ Persons 'At-Risk' of Trafficking in Human Beings, UNICEF, 2022.

IFE Core Group (2017) Infant and Young Child Feeding in Emergencies. Operational Guidance for Emergency Relief Staff and Programme Managers. Version 3.0., Oxford: IFE Core Group c/o Emergency Nutrition Network. (izvor: https://www.enonline.net/attachments/3127/Ops-G_English_04Mar2019_WEB.pdf, zadnji pristup: 26. 8. 2023.)

Infant and Young Child Feeding in Emergencies, Operational Guidance for Emergency Relief Staff and Programme Managers, IFE – Core group, 2017 (izvor: https://www.enonline.net/attachments/3127/Ops-G_English_04Mar2019_WEB.pdf, zadnji pristup 21. 9. 2023.)

Konvencija o pravima djeteta (1989.)

Prehrana dojenčadi i male djece u kriznim situacijama - smjernice za pružatelje pomoći i voditelje programa u kriznim situacijama, Ministarstvo zdravstva, 2023. (izvor: https://zdravlje.gov.hr/UserDocsImages/2023%20OBJAVE/SMJERNICE%20%20PREHRANI%20DOJEN%C4%8CADI_12_9_23.pdf, zadnji pristup: 21. 9. 2023.)

Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje (izvor: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/Protokol%20o%20postupanju%20prema%20djeci%20bez%20pratnje.pdf>, zadnji pristup: 20. 5. 2023.)

Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Vlada RH, 2018. (izvor: Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (nn.hr), zadnji pristup 20. 5. 2023.)

Reference Module for Cluster Coordination At Country level, revised July 2015, IASC Inter Agency Standing Committee (izvor: <https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-11/Reference%20Module%20for%20Cluster%20Coordination%20at%20Country%20Level%20%28revised%20July%202015%29.pdf>, zadnji pristup: 22. 9. 2023.)

O AUTORICI

Martina Tomić Latinac diplomirala je na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Kao socijalna pedagoginja svoj profesionalni rad posvetila je zaštiti djece od nasilja, zlostavljanja i zane-marivanja. Od 2005. u Uredu UNICEF-a za Hrvatsku vodila je nacionalni program prevencije vršnjačkog nasilja i zlostavljanja poznatiji kao 'Stop nasilju među djecom' koji se provodio u 300 škola širom Hrvatske. Od 2012. na različitim pozicijama vodila je programe s ciljem unapređivanja zaštite djece u pravosuđu, obrazovanju, socijalnoj skrbi i zdravstvu te sudjelovala u provedbi niza istraživanja i studija o stanju prava i zaštite djece. Kao stručnjakinja bila je angažirana u različitim radnim skupinama koje su imale zadatak izraditi dokumente s ciljem unapređenja pravnog okvira zaštite djece i donošenje nacionalnih strategija i akcijskih planova, uključujući i dokumente koji se odnose na zaštitu posebno ranjivih skupina djece u kriznim situacijama, poput Protokola o postupanju prema djeci bez pratnje (Vlada RH) i Smjernica za zaštitu dojenčadi i male djece u kriznim situacijama (Ministarstvo zdravstva). Sudjelovala je kao autorica i/ili urednica u nizu publikacija namijenjenih stručnjacima koji rade u različitim sustavima i odgovorni su za zaštitu djece. Tijekom rada, sudjelovala je u posebnim misijama s ciljem odgovaranja na izvanredne krizne situacije u Hrvatskoj, Grčkoj i Bosni i Hercegovini. Nakon eskalacije rata u Ukrajini 2022., u Poljskoj i Mađarskoj je pomagala u uspostavi UNICEF-ovog ureda u navedenim zemljama te kao voditeljica Odjela za zaštitu djece bila odgovorna za programe pomoći i zaštite djeci izbjeglicama. Tijekom navedenog razdoblja poseban fokus je usmjerila na zaštitu djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi koja su bila evakuirana iz ukrajinskih domova za djecu u Poljsku, uspostavu usluga na razini lokalne zajednica i pružanje podrške sustavima odgovornim za zaštitu djece kako bi postali inkluzivniji i otporniji na krizne situacije.

OSNOVNE INFORMACIJE O PROJEKTU

Projekt "Plan B – Civilno društvo otporno na krizne situacije" se provodi u okviru aktivnosti Operativnog programa "Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020." usmjerenih ka jačanju kapaciteta OCD-a za odgovaranje na potrebe lokalne zajednice, a koji se financira putem Europskog socijalnog fonda.

Projekt jača otpornost organizacija civilnoga društva na krize razvojem alata koji organizacijama civilnog društva omogućuju samoprocjenu spremnosti na krizne situacije u lokalnoj zajednici te razvojem edukacija koje jačaju kapacitete OCD-a za brze odgovore u krizama i za prilagodbu aktivnosti s korisnicima u online radu.

Zbog fleksibilnosti koju OCD-i imaju i koja im omogućava trenutnu reakciju, ali i zbog vrijednosti koje njeguju, poput filantropije, kohezije i solidarnosti, OCD-i su među prvim pružateljima podrške u kriznim situacijama. Uz to, poznaju lokalne prilike i potrebe i u stanju su mobilizirati volontersku podršku kao odgovor na njih te pronalaze inovativna rješenja na izazove. Unatoč tome, nedostaju im sredstva za edukacije i treninge za jačanje kapaciteta i prilagodbu OCD-a novonastalim kriznim situacijama što u pitanje dovodi dostupnost podrške i usluga koju OCD-i pružaju djeci i roditeljima, kao npr. rana intervencija, podrška roditeljstvu i sl.

